

Briselē, 24.1.2019.
COM(2019) 13 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 16. aprīļa Regula (ES) Nr. 511/2014 par no Nagojas Protokola par piekļuvi ģenētiskajiem resursiem un to ieguvumu taisnīgu un godīgu sadali, kas gūti no šo resursu izmantošanas, izrietošiem atbilstības pasākumiem lietotājiem Savienībā

[...]

1. Ievads

2014. gadā Eiropas Savienība (ES) pieņēma Regulu (ES) Nr. 511/2014 par no Nagojas Protokola par piekļuvi ģenētiskajiem resursiem un to ieguvumu taisnīgu un godīgu sadali, kas gūti no šo resursu izmantošanas, izrietošiem atbilstības pasākumiem lietotājiem Savienībā¹ (turpmāk “ES ABS regula” vai “regula”). Tā ES tiesiskajā kārtībā transponē atbilstības pasākumus, kas nepieciešami saskaņā ar Nagojas protokolu, kas pievienots Konvencijai par bioloģisko daudzveidību².

ES ABS regula paredz pienākumus ģenētisko resursu un ar ģenētiskajiem resursiem saistīto tradicionālo zināšanu lietotājiem Savienībā³. Tajā ir noteikts, ka visiem lietotājiem ir jāveic pienācīga pārbaude, lai pārliecinātos, ka piekļuve ģenētiskajiem resursiem un ar ģenētiskajiem resursiem saistītajām tradicionālajām zināšanām ir notikusi saskaņā ar piemērojamām juridiskajām prasībām un ka attiecīgā gadījumā ieguvumi ir taisnīgi un godīgi sadalīti, ievērojot savstarpēji saskaņotus noteikumus. Visiem lietotājiem ir jānoskaidro, jāglabā un jānodod turpmākiem lietotājiem informācija, kas svarīga attiecībā uz piekļuvi un ieguvumu sadali. Lietotājiem ir jādeklarē un jāpierāda, ka ir veikta pienācīga pārbaude (iesniedzot pienācīgas pārbaudes deklarāciju), divos regulā noteiktos kontrolpunktos (viens ir pētniecības finansējuma saņemšanas posmā, kur pētniecība ietver ģenētisko resursu un ar ģenētiskajiem resursiem saistīto tradicionālo zināšanu izmantošanu, bet otrs — produkta galīgās izstrādes posmā). Dalībvalstu izraudzītajām kompetentajām iestādēm jāpārbauda, vai lietotāji ievēro savus regulā noteiktos pienākumus. Dalībvalstīm arī jānodrošina, ka lietotāju izdarītiem pārkāpumiem piemēro iedarbīgas, samērīgas un atturošas sankcijas.

ES ABS regula stājās spēkā 2014. gada 9. jūnijā, un to piemēro no 2014. gada 12. oktobra. Dažu svarīgu regulas noteikumu piemērošana sākās vienu gadu vēlāk⁴. 2015. gada 9. novembrī stājās spēkā Komisijas Īstenošanas Regula (ES) 2015/1866 attiecībā uz kolekciju reģistru, lietotāju atbilstības uzraudzību un paraugpraksi⁵.

ES ABS regulas 16. panta 1. punktā ir noteikts, ka līdz 2017. gada 11. jūnijam un pēc tam reizi piecos gados, ja vien saskaņā ar Nagojas protokola 29. pantu nav noteikts citādāks intervāls ziņojumu sniegšanai, dalībvalstis Komisijai iesniedz ziņojumu par šīs regulas piemērošanu. Nagojas protokola pušu pirmajā sanāksmē pusēm tika prasīts iesniegt valstu starpposma ziņojumus par protokola īstenošanu atbilstīgi protokola 29. pantam divpadsmit mēnešus pirms pušu trešās sanāksmes jeb ne vēlāk kā 2017. gada 1. novembrī⁶. Ievērojot šo termiņu, vairums dalībvalstu iesniedza ziņojumus līdz 2017. gada novembrim. 11 dalībvalstis savus ziņojumus iesniedza vēlāk (pēdējais ziņojums tika saņemts 2018. gada septembrī).

Šis ziņojums ir sagatavots atbilstīgi ES ABS regulas 16. panta 2. punktam, kur noteikts, ka ne vēlāk kā viena gada laikā pēc valstu ziņojumu iesniegšanas termiņa Komisija Eiropas Parlamentam un Padomei iesniedz ziņojumu par šīs regulas piemērošanu, tostarp pirmo

¹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex:32014R0511>.

² <http://www.cbd.int/abs/>. Kopsavilkums par starptautisko tiesisko kontekstu ir iekļauts I pielikumā.

³ Ģenētisko resursu lietotāji var būt akadēmiskie pētnieki, pētniecības institūti, farmācijas, lauksaimniecības, kosmētikas nozare, botāniskie dārzi, kolekcionāri.

⁴ ES ABS regulas 17. pants.

⁵ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32015R1866>.

⁶ Lēmums NP-1/3, 4. punkts.

novērtējumu par šīs regulas lietderību. Ziņojums balstās uz informāciju valstu ziņojumos, ko visas 28 dalībvalstis⁷ iesniegušas Komisijai, un citu pieejamo informāciju.

Ziņojums attiecas uz ES ABS regulas piemērošanas pirmajiem trīs gadiem, t. i., laikposmu no 2014. gada oktobra līdz 2017. gada augustam, kas saīsināts līdz diviem gadiem attiecībā uz pienācīgas pārbaudes noteikumu piemērošanu (4. pants), lietotāju atbilstības uzraudzību (7. pants) un atbilstības pārbaudēm (9. pants).

2. ES ABS regulas īstenošana

2.1. Institucionālās struktūras un resursi

2.1.2. Kompetento iestāžu izraudzīšana

ES ABS regulas 6. panta 1. punkts nosaka, ka dalībvalstīm ir jāizraugās valstu kompetentās iestādes līdz regulas spēkā stāšanās datumam. 22 dalībvalstis ir ziņojušas, ka ir izraudzījušas savas par regulas piemērošanu atbildīgās kompetentās iestādes⁸. Saskaņā ar ES ABS regulas prasībām kompetentās iestādes atbild par šādu uzdevumu izpildi:

- a) saņemt 7. panta 1. un 2. punktā noteiktās pienācīgas pārbaudes deklarācijas;
- b) pārsūtīt informāciju ABS starpniecības centram (ABSCH)⁹ saskaņā ar 7. panta 3. punktu;
- c) veikt atbilstības pārbaudes saskaņā ar 9. pantu;
- d) atzīt un pārbaudīt reģistrētās kolekcijas saskaņā ar 5. pantu;
- e) sadarboties ar trešām valstīm saskaņā ar 7. panta 3. punktu;
- f) īstenot papildpasākumus saskaņā ar 13. pantu (izpratnes uzlabošana, mācību pasākumi, norādījumi lietotājiem u. c.).

Dažas dalībvalstis izvēlējas vienu iestādi iepriekš minēto funkciju veikšanai, bet citas sadalīja šīs funkcijas vairākām iestādēm vai aģentūrām. Kompetentās iestādes dažreiz saņem palīdzību no citām aģentūrām, organizācijām un/vai iestādēm (piemēram, pārbaudes bieži uztic inspekcijas aģentūrām)¹⁰.

Sešas dalībvalstis ir ziņojušas, ka nav vēl izraudzījušas kompetentās iestādes¹¹, taču visas ir informējušas Komisiju par to, ka norisinās izraudzīšanās formālā lēmuma pieņemšana.

Attiecībā uz grūtībām izveidot institucionālu struktūru regulas īstenošanai dažas dalībvalstis ir informējušas, ka ievērojamu problēmu rada to konstitucionālās struktūras, kas sadala vides

⁷ Dalībvalstu ziņojumi ir pieejami Komisijas vietnē:

http://ec.europa.eu/environment/nature/biodiversity/international/abs/legislation_en.htm.

⁸ BG, CY, CZ, EE, DE, DK, ES, FI, FR, HR, HU, LT, LU, MT, NL, PL, PT, SE, SI, SK, RO, UK. Dažas valstis (CY, CZ, HR un PT) izraudzījās savas kompetentās iestādes un ziņoja par tām Komisijai pēc 2017. gada augusta (pēc oficiālā ziņošanas perioda beigām).

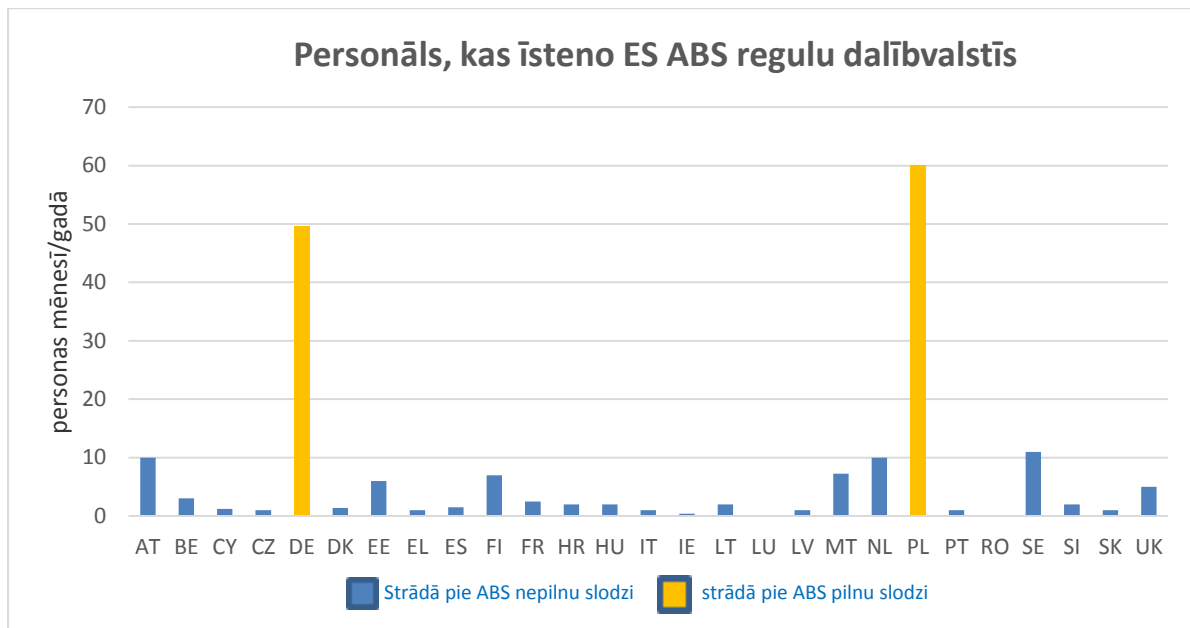
⁹ ABSCH (Nagojas protokola 14. pants) ir IT platforma, kur puses norāda visus attiecīgos likumdošanas, administratīvos un politiskos pasākumus, piemēram, tiesību aktus par piekļuvi, valsts izdotas atļaujas, informāciju par ģenētisko resursu izmantošanas uzraudzību, informāciju par valsts kompetentajām iestādēm utt. Vairāk informācijas skatīt pielikumā.

¹⁰ Piemēram, tā tas notiek PL, PT un NL.

¹¹ AT, BE, EL, IE, IT, LV.

jomas kompetences vairākām pārvaldēm dažādos līmeņos (piem., reģionālajām pārvaldēm, provincēm vai federālajai valdībai). Šajos gadījumos kompetento iestāžu noteikšanai bija nepieciešamas laikietilpīgas apspriedes¹². Citas informēja, ka pārvaldes un aģentūras dažos gadījumos nevēlējās uzņemties jaunus, ES ABS regulā noteiktos uzdevumus. Atbilstīgo atbildīgo iestāžu izvērtēšana un noteikšana un dažādu iesaistīto iestāžu sadarbības mehānismu izveide arī tika norādīta kā problēma¹³. Visbeidzot, dažas dalībvalstis uzsvēra, ka zināšanu un īpašu zināšanu par ABS trūkums arī jāuzskata par problēmu, īpaši, ja ņem vērā regulas inovatīvo raksturu¹⁴.

2.1.3. Cilvēkresursi un finanšu resursi

ES ABS regulas piemērošanai un īstenošanai pieejamie cilvēkresursi un finanšu resursi dalībvalstīs ļoti atšķiras. Attiecībā uz cilvēkresursiem ir gadījumi, kad pie regulas īstenošanas neviens nestrādā, bet ir arī citi gadījumi, kad ir pieci īpaši šim nolūkam norīkoti darbinieki. Dalībvalstis bieži izmanto esošo personālu, kas vienlaikus veic arī citus uzdevumus¹⁵. Tikai divas dalībvalstis ir ziņojušas, ka tām ir pietiekams skaits darbinieku, kas īpaši norīkoti regulas īstenošanai¹⁶. Visbeidzot, divas dalībvalstis ziņoja, ka tās nav norīkojušas darbiniekus regulas īstenošanai¹⁷.

Attiecībā uz finanšu resursiem (papildus personāla izmaksām) 14 dalībvalstis ziņoja par budžeta piešķiršanu tādiem pasākumiem kā sadarbība, izpratnes uzlabošana, spēju veidošana, ziņošana; kopumā gada budžeti ir ierobežoti un svārstās aptuveni no 1500 līdz 60 000 EUR, un tikai pavisam nedaudzas valstis ir norādījušas summu 100 000 EUR apmērā vai vairāk.

¹² AT.

¹³ DK, EE.

¹⁴ CY, PL, RO.

¹⁵ AT, BE, BG, CY, CZ, DK, EE, EL, ES, FI, FR, HR, HU, IT, IE, LT, LV, MT, NL, PL, PT, RO, SE, SI, SK, UK.

¹⁶ DE, PL.

¹⁷ LU, RO.

2.2. Administratīvie pasākumi: uzraudzība un lietotāju atbilstības pārbaudes

2.2.1. Lietotāju atbilstības uzraudzība (kontrolpunkti saskaņā ar 7. pantu)

ES ABS regulas 7. panta 1. punktā noteikts, ka dalībvalstīm jāpieprasa visiem, kas saņem finansējumu pētniecībai, kura ietver ģenētisko resursu un ar ģenētiskajiem resursiem saistīto tradicionālo zināšanu izmantošanu, deklarēt, ka tiek veikta pienācīga pārbaude saskaņā ar 4. pantu (tā saucamais pirmais kontrolpunkts). 14 dalībvalstis¹⁸ ir ziņojušas, ka ir šim mērķim pieņēmušas pasākumus, tostarp:

- paziņojumu vietnē;
- likumu vai citu likumdošanas pasākumu;
- tiešu pieprasījumu;
- dažādu pasākumu apvienojumu: likuma noteikumu un tiešu pieprasījumu vai paziņojumu vietnē un tiešu pieprasījumu.

Komisija arī īsteno 7. panta 1. punktu. “Apvārsnis 2020” portāla tiešsaistes pieteikumā ir iekļauts brīdinājums, kur pieteikuma iesniedzējiem tiek pieprasīts iesniegt pienācīgas pārbaudes deklarācijas, ja pieteikums attiecas uz finansējumu pētniecībai, kura ietver ģenētisko resursu un ar ģenētiskajiem resursiem saistīto tradicionālo zināšanu izmantošanu¹⁹.

7. panta 2. punktā ir noteikts, ka tāda produkta galīgās izstrādes posmā, kurš izstrādāts, izmantojot ģenētiskos resursus vai ar šādiem resursiem saistītās tradicionālās zināšanas, lietotāji deklarē, ka tie ir izpildījuši 4. pantā minētos pienākumus (tā saucamais otrais kontrolpunkts). Lietotājiem ir jāiesniedz starptautiski atzītā atbilstības sertifikāta atsauces numurs, bet, ja šāda sertifikāta nav, ir jāiesniedz būtiskā informācija (piemēram, piekļuves vieta un ģenētisko resursu, kam piekļūtas, apraksts). Abos gadījumos lietotājiem ir jānorāda informācija par to, ka attiecīgā gadījumā ir paredzēti savstarpēji saskaņoti noteikumi.

Atbilstīgi Nagojas protokolam dalībvalstis var noteikt papildu kontrolpunktus. Dalībvalstis nav izraudzījušas papildu kontrolpunktus ārpus 7. pantā noteiktajiem pienākumiem. Taču ir jāuzsver, ka Francija, Vācija un Spānija ir paredzējušas informācijas apmaiņu starp to valsts patentu iestādēm un kompetentajām iestādēm gadījumos, kad patenta pieteikumi ietver ģenētisko resursu un/vai ar ģenētiskajiem resursiem saistīto tradicionālo zināšanu izmantošanu. Francijā un Vācijā šāda informācijas apmaiņa ir paredzēta kā atbalsts kompetentajām iestādēm atbilstības pārbaudi veikšanā, taču tā nerada papildu pienākumu iesniegt pienācīgas pārbaudes deklarāciju. Spānijā, kad tiek iesniegts patenta pieteikums, pamatojoties uz ģenētiskajiem resursiem (ja tam piemēro Spānijas tiesību aktus par piekļuvi), rodas arī pienākums iesniegt kompetentajai iestādei pienācīgas pārbaudes deklarāciju²⁰.

Lai lietotāji varētu ērti iesniegt pienācīgas pārbaudes deklarāciju savām kompetentajām iestādēm un lai palīdzētu dalībvalstīm pārsūtīt deklarācijas Komisijai un ABS starpniecības centram, Komisija ir izstrādājusi tīmekļa rīku *DECLARE*²¹. *DECLARE* funkcijas pilnībā

¹⁸ DK, EE, ES, FI, FR, LT, MT, PL, PT, SE, SI, SK, UK.

¹⁹ http://ec.europa.eu/research/participants/docs/h2020-funding-guide/cross-cutting-issues/ethics_en.htm.

²⁰ Karaļa dekrēts (*Real Decreto*) 124/2017.

²¹ <https://webgate.ec.europa.eu/declare/web/domain>.

atbilst abiem kontrolpunktiem²². Dalībvalstis tiek mudinātas izmantot *DECLARE*, taču pienācīgas pārbaudes deklarāciju iesniegšanai tās var arī izveidot valsts sistēmas vai paļauties uz papīra formā iesniegtiem dokumentiem. Divas dalībvalstis izlēma pienācīgas pārbaudes deklarāciju iesniegšanai veidot valsts IT platformas, ko izmantot *DECLARE* vietā²³.

Ir iesniegtas divas pienācīgas pārbaudes deklarācijas (Vācijas un Maltas kompetentajām iestādēm), un abas ir iesniegtas 2018. gadā, izmantojot *DECLARE* sistēmu. Tās tika pēc tam nosūtītas *ABSCH* kā kontrolpunktu paziņojumi, ko pēc tam pārsūtīja piegādātājvalstīm. Starptautiskā līmenī tie bija pirmie kontrolpunktu paziņojumi, kas iesniegti *ABSCH*. ES īstenotā sistēma ir tādējādi pierādījusi, ka nodrošina paredzētos rezultātus. Kopumā Nagojas protokola atbilstības pasākumu īstenošanā ES un tās dalībvalstis ir visprogresīvākās dalībnieces²⁴.

2.2.2. Lietotāju atbilstības pārbaudes (9. panta 3. punkta a) apakšpunkts)

ES ABS regulas 9. panta 1. punktā noteikts, ka dalībvalstis veic pārbaudes, lai pārliecinātos, vai lietotāji pilda savus pienācīgas pārbaudes pienākumus. Kompetentās iestādes pārbaudes veic saskaņā ar regulāri pārskatītu plānu, kas izstrādāts, pamatojoties uz pieeju, kurā ņem vērā riska faktorus, kā arī tad, ja to rīcībā ir attiecīga informācija, tostarp informācija, kuras pamatā ir trešo personu paustas pamatotas bažas par to, ka lietotājs neievēro šīs regulas noteikumus²⁵.

Piecas dalībvalstis ir ziņojušas par pārbaudžu plāniem, kas izstrādāti, pamatojoties uz pieeju, kurā ņem vērā riska faktorus²⁶. Riska faktori var ietvert ģenētisko resursu lietotāju īpašības (nozares un pasākumi, uzņēmuma lielums, izpratnes par ABS līmenis, iekšējie resursi). Vairums dalībvalstu ir ziņojušas, ka to plāni ir izstrādes stadijā — tiek veikta risku analīze, lai noteiktu pārbaudēm paredzamos riska faktorus un iespējamus lietotājus. Vācijas kompetentās iestādes 2018. gada aprīlī rīkotajā ABS kompetento iestāžu sanāksmē dažas dalībvalstis ziņoja par ievērojamu progresu pārbaudžu plānu izstrādē²⁷.

Četras dalībvalstis ziņoja, ka to kompetentās iestādes ir veikušas pārbaudes²⁸, tostarp apmeklējumus un pārbaudes uz vietas. Nav konstatēti pienācīgas pārbaudes pienākumu pārkāpumi vai neatbilstības.

2.3. Likumdošanas pasākumi: sankcijas par ES ABS regulas noteikumu pārkāpumiem

ES ABS regulas 11. pantā noteikts, ka dalībvalstīm līdz 2015. gada jūnijam ir jāpieņem noteikumi par sankcijām, kas piemērojamas par 4. (lietotāju pienācīgas pārbaudes pienākumi) un 7. (pienācīgas pārbaudes deklarācijas iesniegšana) panta noteikumu pārkāpumiem. 21 dalībvalsts ir ziņojusi par pasākumu pieņemšanu par sankcijām, kas piemērojamas par

²² Pirmais kontrolpunkts darbojas no 2017. gada septembra, bet otrais — no 2018. gada marta.

²³ FR (tikai pirmajam kontrolpunktam) un ES (Spānija).

²⁴ Ja neņem vērā ES, šobrīd tikai Japāna un Šveice ir pieņēmušas atbilstības pasākumus, lai īstenotu Nagojas protokolu.

²⁵ ES ABS regulas 9. panta 3. punkts.

²⁶ DK, EE, NL, SK, UK. DK pieņēma plānu 2018. gada janvārī (tātad pēc pārskata perioda beigām).

²⁷ DK un DE. Tās plāno veikt pārbaudes 2018. gada beigās un 2019. gadā.

²⁸ EE, NL, SK, UK.

regulā noteikto pienākumu pārkāpumiem²⁹, un ir īstenoti dažādi likumdošanas pasākumi (no administratīvo tiesību sankcijām līdz krimināltiesību sankcijām). Vairumā gadījumu dalībvalstis ir savos valsts tiesiskajos regulējumos ieviesušas jaunas sankcijas par regulas pārkāpumiem; sankciju izstrādē tās bieži balstījušās uz esošajiem vides jomas administratīvo vai soda sankciju parametriem (veidi un līmenis). 15 dalībvalstis paredz sniegt paziņojumu par korektīvajām darbībām (t. i., neatbilstību vai nepilnīgas dokumentācijas gadījumā). 19 dalībvalstis ir noteikušas administratīvus sodus, bet septiņas ir ieviesušas kriminālatbildību par dažu regulā noteikto pienākumu neievērošanu (sk. 1. tabulu tālāk). Dažos gadījumos iespējas ir apvienotas: par vidēji smagiem vai maznozīmīgākiem pārkāpumiem paredz administratīvus sodus, bet kriminālsodus piemēro par smagiem pārkāpumiem. Viena dalībvalsts ievieša papildu sodu, ko veido samērīgs no ģenētisko resursu izmantošanas iegūtās peļņas samazinājums³⁰. Divas dalībvalstis arī ir ieviesušas papildpasākumus, piemēram, pagaidu aizliegumu izmantošanai, pētniecības vai komercializācijas pasākumu atcelšanu vai ģenētisko resursu konfiskāciju³¹.

1. tabula. ES ABS regulas 11. pantā noteiktās sankcijas 21 dalībvalstī

Soda veids	Dalībvalstis	Sodu līmenis
Paziņojums par korektīvajām darbībām	16 dalībvalstis (BG, CY, DE, DK, ES, FI, FR, HU, MT, NL, PL, PT, SE, SI, SK, UK)	
Administratīvie sodi	19 dalībvalstis (BG, DE, EE, ES, FI, FR, HR, HU, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, SE, SI, SK, UK)	No 40 EUR līdz 2 000 000 EUR
Kriminālsodi	8 dalībvalstis (CY, DK, FI, LU, MT, NL, SE, UK)	No naudas soda līdz brīvības atņemšanai
Papildu pasākumi	3 dalībvalstis	
	(DE: peļņas samazinājums)	Nav peļņas samazinājuma ierobežojuma
	(ES: pagaidu aizliegums izmantošanai, pētniecības vai komercializācijas pasākumu atcelšana, ģenētisko resursu konfiskācija)	
	(PT: materiāla preventīva konfiskācija)	

²⁹ BG, DE, DK, EE, ES, FI, FR, HR, HU, LT, LU, MT, NL, PL, RO, SE, SI, SK, UK. CY un PT pieņēma noteikumus par sodiem pēc pārskata perioda beigām.

³⁰ DE.

³¹ ES, PT.

Faktorus, ko dalībvalstis ņēmušas vērā soda līmeņa noteikšanai, ir apsvērts arī tas, cik atbilstīgi ir valstī esošie sodi vides jomā. Līdz šim sankcijas nav piemērotas (jo regulas pārkāpumi pārbaudēs netika konstatēti).

2.4. Brīvprātīgi pasākumi

2.4.1. Kolekciju reģistrs

Saskaņā ar 5. pantu Savienībā esošs kolekciju reģistrs ir viens no diviem brīvprātīgajiem mehānismiem, ko paredz ES ABS regula, lai veicinātu atbilstību tās pienākumu izpildē. Ir paredzēts, ka reģistrs mazinās risku, kas saistīts ar nelikumīgi iegūtu ģenētisko resursu izmantošanu Savienībā³². Lietotājus, kas ģenētisko resursu iegūst no kolekcijas, kura ir iekļauta Savienības kolekciju reģistrā, uzskata par tādiem, kas ir veikuši pienācīgu pārbaudi attiecībā uz 4. panta 3. punktā uzskaitītās informācijas noskaidrošanu³³.

Šo reģistru izveido un uztur Komisija. Dalībvalstu kompetentās iestādes pēc to jurisdikcijā esošas kolekcijas turētāja pieprasījuma pārbauda, vai kolekcija atbilst kritērijiem iekļaušanai reģistrā (atbilstīgi uzskaitījumam 5. panta 3. punktā). Dalībvalstis ir ziņojušas par dažiem gadījumiem, kad izrādīta interese izveidot reģistrētu kolekciju: lielākajā daļā gadījumu šī interese izpaudās kā informācijas pieprasījumi par pieteikšanās procedūru un izmaksām un ieguvumiem, kas kolekcijai rastos, to reģistrējot³⁴. 2018. gadā Vācijā viena kolekcija saņēma reģistrētas kolekcijas statusu. Turklāt Malta ir ziņojusi par 2018. gadā saņemtu pieteikumu, kas tika novērtēts kā regulas 5. panta kritērijiem neatbilstošs.

2.4.2. Paraugprakses atzīšana

Paugprakses atzīšana ir otrs ES ABS regulā paredzētais brīvprātīgais atbilstības veicināšanas instruments³⁵. Lietotāju vai citu ieinteresēto personu apvienības var Komisijai iesniegt pieteikumu, lai to izstrādāto un pārraudzīto procedūru, rīku vai mehānismu kombinācija tiktu atzīta par paraugpraksi saskaņā ar šīs regulas prasībām. Dalībvalstu kompetentajām iestādēm būtu jāņem vērā tas, ka, ja lietotājs izmanto atzītu paraugpraksi, mazinās risks, ka lietotājs varētu neizpildīt prasības, un uz tā pamata var samazināt atbilstības pārbaudes.

Komisijai ir iesniegti trīs pieteikumi paraugprakses atzīšanai. Pēc apspriešanās ar attiecīgajām dalībvalstīm pieteikuma iesniedzējiem tika nosūtīti komentāri par šiem trīs pieteikumiem. Saņemot sākotnējo atgriezenisko saiti, divi pieteikuma iesniedzēji Komisijai neatbildēja un izlēma sagaidīt, kad būs pabeigts norādījumu izstrādes darbs³⁶, pirms turpināt šo procedūru. Viens pieteikuma iesniedzējs iesaistījās dialogā ar Komisiju nolūkā panākt tā paraugprakses atzīšanu. Šī procedūra vēl turpinās.

2.5. Sadarbība

³² ES ABS regulas preambulas 28. apsvērums.

³³ ES ABS regulas 4. panta 7. punkts.

³⁴ AT, BE, DE, EE, ES, FR, HU, IE, IT, MT.

³⁵ ES ABS regulas 8. pants.

³⁶ Vairāk informācijas par norādījumu projektu skatīt 2.6 iedaļā.

ES ABS regulas 12. pantā noteikts, ka, lai nodrošinātu Nagojas protokola izpildi, dalībvalstu kompetentās iestādes sadarbojas savā starpā un ar Komisiju, kā arī ar trešo valstu kompetentajām valsts iestādēm.

14 dalībvalstis ziņoja par e-pastu saraksti un citiem pasākumiem, lai sadarbotos ar citām kompetentajām iestādēm³⁷. Šie pasākumi cita starpā ir šādi: darbsemināru rīkošana un dalība tajos, kompetento iestāžu neformālas sanāksmes, atjauninājumi ABS ekspertu grupas sapulču laikā Briselē, svarīgas informācijas un pieredzes apmaiņa (e-pastos un Komisijas īpaši izveidotā IT platformā³⁸). Kopš 2017. gada septembra ar Komisijas nodrošinātu loģistikas atbalstu tiek regulāri rīkotas dalībvalstu kompetento iestāžu neformālas sanāksmes, kas norisinās kopā ar ABS ekspertu grupu sanāksmēm.

7 dalībvalstis³⁹ paziņoja, ka, lai sadarbotos ar trešo valstu kompetentajām valsts iestādēm, tās ir īstenojušas iniciatīvas vai veikušas informācijas apmaiņu, izmantojot e-pastu vai citu saziņas līdzekli. 2017. gada augustā un 2018. gada septembrī Vācija dialoga veicināšanas un sadarbības uzlabošanas nolūkā rīkoja darbseminārus ar dažādām piegādātājvalstīm, kurās ir īstenota likumdošana par piekļuvi.

Sadarbība starp Komisiju un dalībvalstīm ir bijusi plaša un ir ietvērusi regulāras ekspertu grupas sanāksmes⁴⁰ saistībā ar regulas īstenošanu, kā arī regulāru dialogu (e-pastā un pa tālruni).

2.6. Izpratnes uzlabošana un papildpasākumi

ES ABS regulas 13. pantā noteikts, ka Komisija un dalībvalstis veicina un sekmē informēšanas, izpratnes uzlabošanas un mācību pasākumus, lai palīdzētu ieinteresētajām personām un pusēm izprast to pienākumus, kas izriet no šīs regulas un attiecīgo Konvencijas un Nagojas protokola noteikumu īstenošanas Savienībā. 22 dalībvalstis⁴¹ ziņoja, ka ir rīkojušas seminārus, darbseminārus un ekspertu sanāksmes un izstrādājušas saziņas stratēģijas par ABS, konkrētāk — par ES ABS regulas saturu. Vairums šo pasākumu bija īpaši paredzēti ieinteresētajām pusēm nekomerciālajā pētniecībā, piemēram, universitātēm, akadēmiķiem un sabiedrības veselības pētniecībā iesaistītajiem. Tika rīkoti arī pasākumi mazajiem un vidējiem uzņēmumiem.

Lai veicinātu un izplatītu zināšanas par ABS, Nagojas protokolu un ES ABS regulu, Komisija arī iesaistījās vairākos pasākumos. Tīmekļa portālā “Europa.eu” ir izveidota īpaša iedaļa, ko regulāri atjaunina⁴². Šajā tīmekļa lapā lietotāji atradīs sarakstu ar dalībvalstu izraudzīto kompetento iestāžu kontaktinformāciju. Komisija aktīvi piedalījās lielā skaitā ABS pasākumu, konferenču un darbsemināru, ko visbiežāk rīkoja asociācijas no visas Eiropas (no valsts un privātā sektora), un uzlaboja izpratni par Nagojas protokolu un ES ABS regulu. Pārskata periodā Komisijas personāls 38 reizes prezentēja ES ABS regulu ļoti dažādām auditorijām. Komisija arī rīkoja divus darbsemināru kopumus pētniekiem un akadēmisko aprindu pārstāvjiem, kas attiecīgi notika no 2015. gada oktobra līdz tā paša gada decembrim Briselē,

³⁷ AT, CZ, DE, DK, ES, HU, IT, LT, NL, PL, SE, SI, SK, UK.

³⁸ <https://europa.eu/capacity4dev/>.

³⁹ DE, DK, IT, LT, NL, SI, UK.

⁴⁰ Komisijas ekspertu grupa par piekļuvi un ieguvumu sadali (ABS) saskaņā ar Nagojas protokolu (E03123).

⁴¹ AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, EE, ES, FI, HR, HU, IE, IT, LV, MT, PL, PT, SE, SI, SK, UK.

⁴² http://ec.europa.eu/environment/nature/biodiversity/international/abs/index_en.htm.

Londonā, Parīzē, Berlīnē un Florencē un no 2016. gada novembra līdz 2017. gada martam Stokholmā, Varšavā, Budapeštā un Leidenē. Komisija arī iesaistījās regulārā dialogā ar darījumu partneriem (t. i., farmācijas, kosmētikas un augu selekcijas nozarēm), pētniekiem un akadēmisko aprindu pārstāvjiem.

Komisija, cieši sadarbojoties ar dalībvalstīm un konsultējoties ar *ABS* apspriešanās forumu⁴³, izstrādāja norādījumus⁴⁴ par ES *ABS* regulas piemērošanu un galvenajiem pienākumiem. 2016. gadā pieņemtie norādījumi ir paredzēti, lai veicinātu regulas vienotāku piemērošanu ES, precizējot ES *ABS* regulas ģeogrāfisko piemērošanas tvērumu, piemērošanas laiku, piemērojamību personām un materiālo piemērošanas jomu, kā arī paskaidrojot regulas galvenos jēdzienus, piemēram, pienācīgu pārbaudi.

Pēc dalībvalstu un ieinteresēto personu pieprasījuma Komisija kopš 2016. gada ir iesaistījusi turpmāku norādījumu izstrādē, galveno uzmanību pievēršot konkrētu nozaru vajadzībām saistībā ar izmantošanas jēdzienu. Projektus sākotnēji sagatavoja septiņu nozaru pakārtotajiem lietotājiem (dzīvnieku selekcijas, augu selekcijas, bioloģiskās kontroles, biotehnoloģijas, pārtikas un barības, kosmētikas un farmācijas nozarēs); tiešajiem lietotājiem (publiskiem pētniecības institūtiem un kolekciju turētājiem) tika sagatavoti divi papildu projekti. Līdz 2017. gada decembrim izstrādātajos deviņos projektos ir noteikti vairāki neatrisināti jautājumi, kas pēdējā gada laikā tika apspriesti ar dalībvalstīm. Daudziem jautājumiem risinājumi ir atrasti ekspertu līmenī, bet par citiem apspriešanās vēl turpinās.

Visbeidzot, lai veicinātu un stiprinātu savstarpēju uzticēšanos un izpratni par attiecīgo likumdošanu, Komisija iesaistījās divpusējā dialogā ar trešām valstīm, piemēram, Brazīliju⁴⁵. 2017. gada novembrī Komisija arī rīkoja darbsemināru ar piegādātājvalstīm, lietotājiem un ES dalībvalstu kompetentajām iestādēm.

3. Nobeiguma piezīmes: pašreizējais stāvoklis un apzinātās ar īstenošanu saistītās problēmas

Šajā ziņojumā ir raksturots ES *ABS* regulas īstenošanas stāvoklis. Tas parāda, ka regulas īstenošana ir sākusies tikai nesen. Daudzas dalībvalstis salīdzinoši vēlu sāka veikt pasākumus regulas īstenošanai nepieciešamo iestāžu un administratīvo sistēmu izveidei. Komisija proaktīvi veicināja atbilstību, atgādinot dalībvalstīm par pienākumu izraudzīt kompetentās iestādes un pieņemt noteikumus par sankcijām. Lai arī vairums dalībvalstu veica īstenošanas nepilnību novēršanai nepieciešamos pasākumus, 2018. gada janvārī oficiālas paziņojuma vēstules tika nosūtītas deviņām dalībvalstīm, kurās joprojām nebija nodrošināta atbilstība⁴⁶. Pēc tam 2018. gada novembrī divos no šiem gadījumiem⁴⁷ tika sagatavoti argumentēti atzinumi.

⁴³ Apspriešanās forums par piekļuvi un ieguvumu sadali (ekspertu grupa E03396) atbilstīgi ES *ABS* regulas 15. pantam.

⁴⁴ Komisijas paziņojums (2016/C 313/01), OV C 313 27.08.2016., [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016XC0827\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016XC0827(01)&from=EN).

⁴⁵ ES un Brazīlija turpina strukturētu dialogu par *ABS* jautājumiem kopš 2014. gada; līdz šim brīdim ir izpildīti divi projekti, kur galvenā uzmanība tika pievērsta Nagojas protokola īstenošanas dažādajiem aspektiem, bet trešais projekts ir izstrādes stadijā.

⁴⁶ AT, BE, HR, CY, CZ, EL, IE, IT un LV. HR un CZ lietas slēdza attiecīgi 2018. gada jūnijā un novembrī.

⁴⁷ EL un IE.

Pirmajos gados regulas īstenošana un izpilde bija lēna un nevienmērīga, tāpēc īstenošanas un izpildes process ir jāturpina. Lai arī daudzas dalībvalstis regulas formālās prasības izpildīja, tikai dažas uzsāka faktiski īstenošanu uz vietas. Pēc 28 dalībvalstu ziņojumu analīzes var izteikt turpmākos novērojumus un noteikt šādas problēmas saistībā ar ES ABS regulas īpašo aspektu īstenošanu.

Dalībvalstis pieņēma dažādus risinājumus, lai izveidotu **iestāžu sistēmu**. Dažos gadījumos apspriešanās un saskaņošana starp dažādām pārvaldēm palēnināja izraudzīšanās procesu. Sešām dalībvalstīm kompetentās iestādes vēl ir jāizraugās. Bieži vien kā būtisks šķērslis tiek norādīts ES ABS regulas īstenošanai paredzētu **cilvēkresursu un finanšu resursu** trūkums vai ierobežojums. Īpaša personāla un kvalificētu ekspertu trūkums arī tiek minēta kā problēma. Tāpēc, lai stiprinātu personāla institucionālās spējas, ir nepieciešamas mācības. Vienlaikus dažas dalībvalstis pilda bažas par administratīvo slogu un regulas netieši radītajām izmaksām.

Kompetento iestāžu izraudzīšanās kavēšana ir palēninājusi citu ES ABS regulas noteikumu izpildi, piemēram, **administratīvu pasākumu** pieņemšanu **uzraudzības** īstenošanai. Šobrīd tikai 14 dalībvalstis ir pieņēmušas pasākumus **pirmā kontrolpunkta** izpildei.

Tikai piecas dalībvalstis ir izstrādājušas un pieņēmušas **plānus pārbaudēm, pamatojoties uz pieeju, kurā ņem vērā riska faktorus**, un tikai četras no tām ir faktiski veikušas **pārbaudes**. Dažas dalībvalstis turpina izstrādāt pārbaudes plānus. Citas dalībvalstis apgalvo, ka iespējamo lietotāju un riska faktoru noteikšana rada kompetentajām iestādēm problēmas.

20 dalībvalstis ir pieņēmušas **likumdošanas pasākumus**, ar ko nosaka **sodus** par regulā paredzēto pienākumu pārkāpšanu. Var novērot plašu sodu klāstu (no administratīvajiem līdz kriminālsodiem) ar dažādām sodu pakāpēm.

Līdz šim brīdim ir iesniegtas tikai divas **pienācīgas pārbaudes deklarācijas** (abas iesniegtas 2018. gadā, kas ir pēc pārskata perioda beigām). Šo zemo rādītāju var izskaidrot ar regulas piemērojamības laiku: Savienībā šobrīd lielākoties tiek izmantoti ģenētiskie resursi, kas iegūti pirms regulas piemērošanas sākuma. Turklāt gan pētniecības projekti⁴⁸, gan produkta izstrāde, kur izmantoti ģenētiskie resursi vai ar šādiem resursiem saistītās tradicionālās zināšanas, bieži notiek ilgstoši; tāpēc pienācīgas pārbaudes pienākums, visticamāk, tiks izpildīts vēlāk. Lietotāju iespējas iesniegt deklarāciju ietekmē arī fakts, ka ne visas dalībvalstis ir izraudzījušas kompetentās iestādes vai izpildījušas 7. panta 1. punkta prasību pieprasīt šīs deklarācijas.

Niecīgo interesi par kolekcijas reģistrēšanu Savienības kolekciju reģistrā var skaidrot ar tādiem dalībvalstu ziņotiem iemesliem kā neskaidrība par precīziem izpildāmajiem standartiem, neskaidra kolekcijas reģistrēšanas pievienotā vērtība, bailes par reģistrācijas prasību izpildes rezultātā radušos finanšu un/vai administratīvo slogu, bažas par iespējamajiem riskiem attiecībā uz reģistrētu kolekciju atbildību. Kopumā lielāka interese ir par pieteikšanos **paraugprakses** atzīšanai, nevis par kolekciju reģistru.

Neskatoties uz dalībvalstu un Komisijas pūlēm, bieži tiek ziņots, ka ieinteresēto pušu **izpratne** par pienākumiem, kas izriet no Nagojas protokola un ES ABS regulas, ir zemā

⁴⁸ Lai ievērotu pirmā kontrolpunkta prasības, lietotāji var iesniegt pienācīgas pārbaudes deklarāciju no brīža, kad ir saņēmušas pirmo dotācijas maksājumu, līdz brīdim, kad tās iesniedz galīgo ziņojumu.

līmenī. Arī dalībvalstu iestādēs un pārvaldēs bieži trūkst izpratnes par šo tematu. Nagojas protokols un ES ABS regula ir salīdzinoši jauni regulatīvi instrumenti, un tādējādi jautājumi par ABS joprojām ir diezgan svešs temats. Kopumā ir nepieciešams ieguldīt papildu darbu, lai uzlabotu ļoti dažādu ieinteresēto personu izpratnes līmeni; tas ir īpaši aktuāli attiecībā uz personām, kas atrodas vērtības veidošanas ķēdes sākumā, piemēram, pētniekiem, jo viņi bieži vien uzskata, ka ES ABS regulas prasības uz viņiem neattiecas.

Vairākas dalībvalstis ziņoja, ka ieinteresētajām personām ir salīdzinoši grūti izprast ES ABS regulas sarežģīto saturu. Piemēram, ne vienmēr ir skaidrs, ka ar atbilstību ES ABS regulas noteikumiem var nebūt pietiekami, lai atbilstu arī piegādātājvalsts likumdošanai par piekļuvi, jo šiem pasākumiem var būt plašāka piemērošanas joma nekā ES ABS regulai (piemēram, ilgāks piemērošanas laiks).

Notiek **sadarbība** starp dalībvalstu kompetentajām iestādēm. Dalībvalstis uzskata ekspertu grupas un kompetento iestāžu neformālās sanāksmes par labu iespēju dalīties uzskatos par konkrētu pieredzi un problēmām saistībā ar regulas īstenošanu un panākt saskaņotāku īstenošanu. Sadarbība starp dalībvalstu kompetentajām iestādēm un trešo valstu kompetentajām valsts iestādēm Nagojas Protokola īstenošanas nolūkā joprojām šķiet mazattīstīta.

Visbeidzot, dažas dalībvalstis ir arī norādījušas uz **papildu problēmām** saistībā ar dažu ES ABS regulas noteikumu interpretēšanu un minējušas, ka daži regulas termini ir neskaidri formulēti (tas izriet no tā, ka tiek izmantoti tie paši jēdzieni, kas lietoti Nagojas protokolā). Šajā kontekstā tiek apgalvots, ka dažu terminu izskaidrošanai noderētu papildu norādījumi. Citi uzskata, ka reālāka pieredze īstenošanā varētu atvieglot šo jautājumu noskaidrošanu. Vēl tiek ziņots par lietotāju bažām saistībā ar pārmērīgu administratīvo un finanšu slogu, taču regulas radītā pievienotā vērtība netiek uztverta.

Šajā kontekstā Komisija turpinās izmantot esošos rīkus, lai veicinātu regulas vienotāku piemērošanu ES mērogā. Komisija arī saglabā apņemšanos sekmēt saziņu attiecīgās ekspertu grupas sanāsmēs un apspriešanās forumā. Dalībvalstīm ir jāpieliek lielākas pūles ES ABS regulas īstenošanā un izpildē. Jo īpaši visām dalībvalstīm, kas nenodrošina atbilstību, ir steidzami jāizraugās kompetentās iestādes saskaņā ar 6. pantu, jāpieņem sodi saskaņā ar 11. pantu, jāveic pasākumi pirmā kontrolpunkta īstenošanai un jāuzlabo centieni izstrādāt pārbaužu veikšanas plānus, kuros ir ņemts vērā risks. Kompetentajām iestādēm pašlaik noteikto tehnisko spēju un resursu (cilvēkresursu un finanšu resursu) līmenis bieži neatbilst vajadzībām, un tāpēc vairumā dalībvalstu tas ir jāuzlabo.